

УДК 37.035

СТАН ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Т. П. Мосцінака

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40,
Житомир, 10008, Україна

На сучасному етапі розвитку України, як демократичної, самодостатньої, сучасної європейської країни вагоме місце має займати стан здоров'я населення цілому та молоді зокрема. З огляду на це важливе місце в оздоровчому процесі держави відводиться не тільки медицині, а й освіті, про що свідчить законодавча база, а саме Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту»; концепція «Здоров'я через освіту»; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації на 2002-2011 роки»; національна програма «Діти України» тощо.

Одним із пріоритетних завдань системи освіти визначено виховання особистості на засадах відповідального ставлення як до власного здоров'я, та до здоров'я оточуючих людей. Витоки формування навичок ведення здорового способу життя, культури здоров'я, основ валеологічної обізнаності повинні започатковуватися ще у дошкільному та молодшому шкільному віці і надалі підтримуватись, розвиватись, удосконалюватись протягом всього життя. Однак, тут виникає низка питань «Хто саме має здійснювати процес підтримки та розвитку знань про здоров'я людини?», «Хто, де та як реалізуватиме принципи здоров'язбереження?», «Кому відводиться вагоміша роль в охороні здоров'я молоді – медицині чи освіті?». І таких запитань є безліч. Однак, якщо до медицини людина звертається вже тоді коли є наявною проблема у фізичному чи психічному здоров'ї, то освіта в житті людини починає свій шлях значно раніше (дошкільна освіта, молодша школа, середня та старша школа), а це дає ґрунтовні підстави говорити про першочерговість освіти і просвітництва в процесі формування здорової нації та здорової держави.

Забезпечення української держави освітніми кадрами покладено на вищу освіту, яка має за мету підготовку освітнянських кадрів готових до виконання якісно нових завдань та вимог освітнього процесу середньої освіти. Відповідно навчально-виховний процес підготовки майбутніх вчителів, зокрема вчителів природничого циклу, також має містити певні зміни. За вимогами часу суспільству потрібні самостійні, ініціативні, всебічно та професійно обізнані фахівці, здатні до швидкого удосконалення себе, оновлення знань, умінь та навичок, розширення ерудиції, світогляду, мобільності, готовності постійно підвищувати рівень професійної діяльності відповідно до потреб суспільства та часу. Підвищення якості організації професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін має бути на основі компетентісного підходу, який передбачає формування здоров'язбережувальної компетентності, що дасть змогу згодом здійснювати здоров'язбережувальну діяльність, підвищить рівень їх конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблемам збереження й зміцнення здоров'я приділяється значна увага українських та зарубіжних науковців, зокрема таким аспектам: формування здорового способу життя, культури здоров'я та валеологічної культури (Г. Апанасенко, В. Бобрицька, І. Брехман, М. Болотова, О. Бондаренко, О. Ващенко, Б. Шиян, Г. Власюк, М. Гончаренко, В. Горащук, А. Чаговець); формування здорового способу життя учнів молодшої школи (Б. Долинський, С. Дудко, О. Біда, С. Кондратюк, О. Савченко та ін.); збереження та зміцнення здоров'я дітей у сім'ї (Т. Жаровцева, С. Корнієнко); валеологічній освіченості та проблемами безпеки життєдіяльності школярів займаються (С. Волкова, О. Пуляк, Г. Кондрацька), здоров'язбережувальні технології у підготовці спеціалістів (С. Гримблат, Ю. Кобяков, Л. Коваль, М. Коржова, М. Носко, Ю. Палічук та ін.). Незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних та зарубіжних науковців щодо питання здоров'язбереження залишається багато протиріч між усвідомленням студентами значення еколого-валеологічної

освіти та здоров'язбереження і у готовності до здоров'язбережувальної діяльності, як складової професіоналізму; між стартовим рівнем освіченості студентів та ролі предметної (теоретичної та методологічної) підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін щодо здоров'язбережувальної діяльності.

Метою цієї статті, що становить складову дослідження є аналіз різних підходів до тлумачення поняття «здоров'язбереження» та готовності майбутніх вчителів природничого циклу дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності, а також аналіз проблем у системі підготовки майбутніх вчителів-біологів та хімії до цього виду діяльності.

Поняття «здоров'язбереження» почало використовуватись в педагогічній науці досить недавно, 90 роки ХХ століття. На сьогоднішній день екологічні, соціальні та побутові умови нашого суспільства тільки посилюють інтерес до даного поняття, оскільки ріст захворюваності населення нашої держави зростає. Дане поняття є багатограним тому і досі єдиного тлумачення його немає.

Так В. Ткаченко здоров'язбереження в педагогічному аспекті тлумачить як процес навчання й виховання у дитини навичок здорового способу життя, забезпечення комфортних та безпечних умов перебування учнів у освітньому закладі, запобігас перевантаженням, стресам, втомі, чим сприяє зміцненню здоров'я дитини. [1, с 318]

За М. Волчек – це процес створення умов, що дозволяють не втратити, не по-рушити, не дати зникнути фізичному й психічному благополуччю [2; с.8]

О. Глебова поняття здоров'язбереження бачить як процес збереження й зміцнення здоров'я, спрямований на перетворення інтелектуальної й емоційної сфер особистості, підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих на основі усвідомлення особистої відповідальності. [3; с.94]

Як розв'язання освітніх завдань з урахуванням стану здоров'я учасників навчального процесу з метою його збереження й, можливості, зміцнення розглядає дане поняття Г. Серіков [4]

Отже, переглянувши всі тлумачення можна дійти висновку, що здоров'язбереження це багатограний процес, який передбачає психологічну готовність, навчання та виховання молодого покоління

Для успішної реалізації процесу здоров'язбереження необхідне певне навчальне середовище, яке дасть змогу майбутнім педагогічним фахівцям у своїй роботі здійснювати здоров'язберігаючу діяльність не періодично, а як неперервний навчально-виховний комплекс заходів.

На думку Ю. Бойчук практика вищої педагогічної школи вимагає розв'язання проблеми формування еколого-валеологічної культури, складової здоров'язбережувальної компетентності, майбутнього вчителя як одного з провідних факторів забезпечення коеволюції людини та природи.[5, с 2]

Для аналізу стану готовності майбутніх вчителів природничих дисциплін нами було проведено пілотне опитування студентів 1-2 курсів (160 студентів) природничого факультету (напряму підготовки Біологія* та Хімія*) та студентів 4-5 курсів (112 студентів) відповідних напрямів підготовки. Анкета для опитування містила низку питань, наприклад: «Як Ви розумієте поняття здоров'я?», «Чи веде Ви здоровий спосіб життя?», «Які звички Ви відносите до шкідливих?», «Як Ви розумієте поняття здоров'язбереження?», «Що таке здоров'язбережувальна діяльність?» та багато інших (загальний обсяг питань анкети - 16).

Аналіз анкетних даних засвідчив, що студенти 1-2 курсів недостатньо розуміються на питаннях пов'язаних із поняттями «здоров'язбереження» та «здоров'язбережувальна діяльність». Щодо поняття «здоров'язбережувальна діяльність» більше половини опитаних (51,8%) зрозуміли це поняття, як власне заняття у спортивних секціях та фітнес-клубах, а інша частина (48,2%) опитаних студентів дали правильну відповідь пов'язавши це поняття зі своєю майбутньою професійною діяльністю. Дещо інші дані ми отримали при опитуванні студентів 4-5 курсів (112 чоловік). Більшість опитаних (67%) вірно розуміють запропоновану низку понять, і більш обізнані щодо понять «здоров'язбережувальна компетентність» та «здоров'язбережувальна

діяльність». Краща обізнаність старшокурсників свідчить про те, що поряд зі спеціальною теоретичною підготовкою з біології та хімії студенти отримали системні наукові знання та вміння.

Опитування викладацького складу, в кількості 14 осіб що становить 64% від загальної кількості викладачів що викладають предмети 1-2 курсів навчання, стосовно зацікавленості студентів вивченням предметів, що передбачені навальними планами на відповідних етапах підготовки, засвідчили, що більшість студентів 77% виявляють середню та низьку зацікавленість у вивченні фундаментальних природничих дисциплін.

Отже, ми можемо стверджувати, що студентам старших курсів недостатньо рівня знань, умінь та навичок, для якісної педагогічної діяльності з урахуванням сучасних вимог та тенденцій в освіті. З огляду на це нами буде продовжено дослідження цієї проблеми та в подальшому будуть запропоновані шляхи усунення недоліків у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін.

Література:

1. *Ткаченко В. В.* Змістово - структурові аспекти поняття «здоров'язбережувальні технології» / В. В. Ткаченко // Витоки педагогічної майстерності. - 2013. Випуск 12 с. 315-319.
2. *Волчек М. Г.* Обучение математике младших школьников в условиях здоровьесбережения / М. Г. Волчек // автореф. дис. канд. педаг. наук: спец. 13.00.02.– Новосибирск, 2006. – 21 с.
3. *Глебова Е. И.* Здоровьесбережение как средство повышения эффективности обучения студентов вуза / Е. И. Глебова // дис. канд. пед. наук: 13.00.01.– Екатеринбург, 2005. –182 с.
4. *Серигов Г. Н.* Здоровьесбережение в гуманном образовании. – Екатеринбург; Челябинск, 1999. –242 с
5. *Бойчук Ю. Д.* Теоретико-методичні основи формування еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя / Ю. Д. Бойчук // автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. - Харків: -2010. - 44 с.

УДК 37.016:502/504:633.88

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН

Подолько Л. П., Руденко С. О.

Мезинський національний природний парк, вул. Свердлова 49а, с. Свердловка 16212, Коропський р-н, Чернігівська обл., Україна mezinpark@gmail.com

З глибокої давнини людина використовувала природні скарби рослинного світу як джерело свого харчування. Згодом люди помітили, що в багатьох рослинах прихована цілюща сила і почали використовувати їх для лікування найрізноманітніших хвороб. У процесі розвитку людського суспільства кожен народ накопичував знання про дію та властивості різних рослин з власного досвіду, спостережень за тваринами, займаючись дослідницькою діяльністю. Змінювалося ставлення офіційної медицини до лікувальної дії рослин: від фактичного ігнорування (у 30-70-ті рр. XX ст.) до активізації науково-дослідницької роботи у зв'язку з екологічною катастрофою на Чорнобильській АЕС [5].

Концепція екологічної освіти, окрім багатьох аспектів щодо виховання школярів передбачає також і відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної природи [3].

На думку В.О. Сухомлинського, природа лежить в основі дитячого мислення, почуттів та творчості. Видатний педагог вважав, що формувати в дитини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку.

Крім того, значну увагу приділяв Василь Олександрович у своїй шкільній системі виховання дітей на лоні природи (школа під блакитним небом). Педагог вважав, що «... дуже важливо не допустити, щоб шкільні двері закрили від свідомості дитини оточуючий світ» [4].